

Itsepalvelusta alkoholikaupassa

Kuvaan Alkosta alkoholituotantoa ja -kauppaa hoitavana monopoliyhtiönä kuuluu myös monipuolinen tutkimustoiminta. Yhtiö harjoittaa ja rahoittaa laajaa kemiallis-tekniistä, biolääketieteellistä, taloudellista ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Tutkimustoiminnan kansainvälisenkin mittapuun mukaan korkeasta tasosta ollaan ylpeitä — eikä syyttä.

Yhtiön monopoliasema on antanut mm. mahdollisuuden ainutlaatuiseen empiiriseen alkoholipoliittiseen kokeiluun: 1950-luvulla perustettiin kolmelle maaseutupaikkakunnalle koetarkoituksessa alkoholimyymälä ja tutkittiin väestön reaktioita siihen; 1960-luvulla puolestaan kokeiltiin maaseutuväestön reaktioita olutravintoloihin. Viime vuosikymmenen kuluessa sen sijaan on alkoholikaupassa tapahtunut asteittainen muutos, itsepalvelumyymälöiden sikiäminen, jonka aikaansaamia reaktioita ei ole pidetty perusteellisen tutkimisen arvoisina.

Pääjohtaja Heikki Koski viittasi Viikonlopputelevision haastattelussa 1.3.1985 siihen, että itsepalvelumyymälöistä on tutkittua tietoa ollut saatavilla vasta viime vuosina.

Tietääkseni ainoa aiheesta tehty tutkimus on Gonzalo Orozan ja Eero Laurilan vaatimaton selvitys vuodelta 1974, jolloin maassa oli kolme itsepalvelumyymälää. Tutkimuksessa selvitettiin haastattelun avulla asiakkaiden ja henkilökunnan asenteita. Haastatteluajankohtana yksi itsepalvelumyymälöistä oli toiminut vasta runsaan vuoden ja toinen puolisen vuotta. (Tämänkään pikku tutkimuksen seloste ei ilmeisesti ole päässyt kulumaan kiinnostuneiden käsissä, koskapa yhtiön tietopankilla, kirjasto- ja tietopalvelulla, ei siitä ollut 6.3.1985 asiaa tiedustellessani hallussaan yhtään kappaletta. Palvelu kuitenkin toimi esimerkillisesti, ja selosteesta hankittiin kopio, jonka sain parin päivän kuluttua puhelinoitosta.)

Osittain Orozan ja Laurilan asenneselvitykseen, myyntitilastotietoon ja osittain ilmeisesti sormituntumatietoon sekä enemmän tai vähemmän perusteltuihin mielipiteisiin pohjautui vuodelta 1981 muuan muistio, jonka seikkailut itsepalvelua koskevassa lehtikirjoittelussa ovat raportoimisen arvoisia. Muistion tekijät ovat Eero Laurila ja Mikko Päivärinta ja aihe ”Valintamyymälä alkoholikaupassa”.

Vuoden 1983 viidennessä Alkoholipoliitikka-lehdessä julkaistiin Petri Fiilinin ja Matti Virtasen artikkeli ”Soveltuuko valintamyymälä alkoholikaupaan”. Artikkelin perustui suurimmalta osin

edellä mainittuun muistioon, kaikkine mielipiteineen, täydennettynä tuoreilla myyntitilastotiedoilla. Lähteenä mainittiin muistion lisäksi mm. Orozan ja Laurilan asenneselvitys.

Arvovaltaisen tieteellisen aikakausjulkaisun artikkeliksi laajeneminen kohotti muistion statusta. Valtakunnan laatulehdessä Helsingin Sanomissa oli 30.12.1984 tekeillä oleviin alkoholilain muutoksiin liittyvä koko sivun artikkeli otsikolla ”Hallituksen esitys rajoittaisi itsepalvelua Alkon myymälöissä ja myös ravintoloissa. Itsepalveluliikkeistä saadut kokemukset ovat kuitenkin hyviä”. Tämän artikkelin keskeiset osat oli lainattu Fiilinin ja Virtasen artikkelista. Lainausten lähde, Alkoholipoliitikka-lehti, oli mainittu tekstissä.

Kuluvan vuoden ensimmäisessä Alkoholipoliitikka-lehdessä puolestaan julkaistiin alkoholilain muutosesitykseen liittyvä Juhani Hakalan kirjoitus ”Päällekkäisbyrokratiaa suunnitteilla”. Kirjoituksessa sivuttiin mm. itsepalvelumyymälöitä, joita koskevien tietojen lähteeksi oli nyt riittänyt edellä mainittu Helsingin Sanomien artikkeli.

Itsepalvelun soveltuvuus alkoholikauppaan on aihe, josta ollaan monta mieltä mutta tiedetään vähän.

Marjatta Montonen

Ihmisen paras ystävä

Kauppa osaa vastata ajan haasteisiin. Se valjastaa nopeasti uudet ajatukset omiin tarkoituksiinsa. Se on sen tehtävä. Myös hallinto kaappaa iskusanoja ja uudistusvaatimuksia ja muuntaa ne itselleen sopiviksi. Näin meistä helposti tulee myyviä, edistyskellisiä ihmisen puolustajia ja hallinnon kehittäjiä.

Tänään pankki todistelee olevansa perheen paras ystävä. Se asettuu perheläkärin ja perhesosiaalityöntekijän tai perheterapeutin kanssa samaan rintamaan meidän parhaaksemme. Perhepankkiiri on OP, SYP, KOP... Pankki asettuu julistamaan ihmisen ikävää toisen luo. Pankki kasvaa auktoriteettina.

Vakuutusyhtiö julistautuu ihmisen autonomian puolustajaksi. Valinnan vapauden nimissä se markkinoi ihmisille yksityisiä sairausvakuutuksia jne. Kohtaamme kaikkialla pyrkimystä privatisointiin (palvelujen ja etuusjärjestelmien yksityistämiseen), individualisointiin (ongelmien yksilöistämiseen), kaupallistamiseen ja viihteellistämiseen.

Ihmissuhteet on ammatillistettu ja kaupallistettu. Niitä hoitavat nyt ammattiauttajat ja populaarilehdistö. Myös terveys ja urheilu on ammatillistettu ja